

Sivistystä metsäkämpien miehille

Toisen maailmansodan jälkeen metsätyömailla työskenteli talvisen hakkuukauden aikana yli 200 000 miestä. Monet heistä asuivat jopa kuukausia syrjäisissä ja varustukseltaan vaatimattomissa metsäkämpissä. Näissä oloissa siirtokirjastot olivat osa kokonaisuutta, jossa tavoiteltiin metsäkämpien asumisolojen ja työväestön sivistystason kehittämistä.

Kirjallisuuden saamisesta metsäkämpille keskusteltiin jo 1900-luvun alkupuolella, kun Suomen Metsänhoitoyhdistyksen mukaan metsäkämpille pitäisi saada erityisesti metsänhoitoa käsittelevää kirjallisuutta. Kuitenkin vasta toisen maailmansodan jälkeen metsäkämpillä kiersi eri järjestöjen ja metsäteollisuusyhtiöiden omistamia kirjalaatikoita. Metsämiesten siirtokirjaston toiminta loppui 1970-luvun alussa, kun metsätyömiehet yhä useammin kävivät metsätyömailla kotoa käsin. Kämppäelämän hiipumiseen vaikuttivat kehittyvä infrastruktuuri, kasvava autokanta ja lainsäädännön kämppien asumistasoon kohdistamat vaatimukset.

Artikkelissa tarkastelen Työväen Sivistysliiton Metsämiesten siirtokirjastotoiminnan organisointia, aikalaiskeskustelua siirtokirjastojen tarpeellisuudesta ja eri tahojen (Suomen Maaseututyöväen Liiton, Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliiton ja kansanhuoltoministeriön) kannanottoja siirtokirjastojen toimintaan. Työväen Sivistysliiton Metsämiesten siirtokirjaston organisoinnista vastasi Pohjolan Opiston opintoneuvoja Kerttu Värn. Hänen toimestaan satoja kirjalaatikoita liikuteltiin metsäkämpille erityisellä siirtokirjastoautolla. Kirjalaatikoita, joissa kussakin oli 40–80 kirjaa, oli 1950-luvulla jo yli 140. Työväen sivistysliiton vuoden 1952 toimintakertomuksessa todetaan, että ”Kaappien lainausvihoista käy selville, että lukuhalu metsätyöläisten keskuudessa on erittäin hyvä.”

Siirtokirjastojen myötä metsäkämpien asukkaille haluttiin tarjota sivistynyttä askareta uhkapelin ja liiallisen alkoholinkäytön vaihtoehdoksi. Lisäksi siirtokirjastoihin valituilla kirjoilla yritettiin vaikuttaa metsätyömiesten maailmankuvaan, poliittiseen toimintaan ja ammattitaitoon. Kirjalaatikoiden sisällössä painottui uskonnollisesti tai poliittisesti väritynyt kirjallisuus, metsäalan ammattikirjallisuus tai ajankohtainen kaunokirjallisuus riippuen siitä, minkä organisaation arvomaailman mukaan kirjalaatikoiden kirjat valittiin.

Artikkelissa sijoitan siirtokirjastot osaksi siirtokirjastojen (*travelling libraries*) kansainvälistä historiaa. Metsämiesten siirtokirjaston tapaista toimintaa ovat olleet mm. syrjäisten työmaiden, laivojen ja majakoiden siirtokirjastot.

Lähdeaineistona käytän arkistoaineistoa, kirjallisuutta ja valokuvia. Siirtokirjastojen kirjalaatikoita, lainausvihkoja ja toimintaan liittyviä asiakirjoja ja valokuvia on Työväen arkistossa ja Metsämuseo Lustossa. Metsätyömiesten muistoja siirtokirjastoista etsin SKS:n Jätkät -keruuaineistosta ja Metsämuseo Luston Metsäammatit metsätalouden murroksessa -haastatteluaineistosta.

VTT Jaana Laine, Reiherintie 1 D 53, 00870 Helsinki, jaana.laine@helsinki.fi, 040 844 5877.